

המאגר הביומטרי

כתיבה ומחקר- עבודה שנתית

שם : ישראל רוזין

מתרגל : עילי בנין

מספר מילים : 3500

מספר מילים בהערות שוליים מהותיות : 399

שאלת מחקר :

מהו הדין בישראל בנוגע להקמת מאגר ביומטרי, ניהולו והשימושים בו והאם הוא ראוי לאור פגיעתו בזכות לפרטיות המעוגנת בחוק יסוד : כבוד האדם וחירותו.

- מבוא ..... בעמ' 3
- פרק א: תיאור מקדים ..... בעמ' 4
- פרק ב: ההסדר המשפטי ..... בעמ' 6
- המקורות הנורמטיביים ..... בעמ' 6
- הנסיבות העובדתיות ..... בעמ' 7
- פרק ג: דיון ביקורתי במטרות המאגר ובתכליתו ..... בעמ' 8
- הפגיעה בזכויות ..... בעמ' 8
- תכלית ..... בעמ' 9
- האמצעי המתאים ..... בעמ' 10
- אמצעים שפגיעתם פחותה ..... בעמ' 10
- מידתיות במובן הצר ..... בעמ' 12
- פרק ד: משפט משווה ..... בעמ' 13
- נתונים ביומטריים במדינות דמוקרטיות ..... בעמ' 13
- חוק תעודות הזהות הבריטי ..... בעמ' 14
- פרק ה: דין רצוי ..... בעמ' 15
- סיכום ..... בעמ' 17
- ביבליוגרפיה ..... בעמ' 18

בשנת 2008 הועלו הצעות להקמת מאגר ביומטרי שיכלול את נתוני כל אזרחי המדינה.¹ הצעות אלו שולבו עם פרויקט תעודת הזהות החכמה ונכללו בחוק אחד (להלן "החוק").² מתחילת הליך החקיקה נתקלו מקדמי החוק בביקורת קשה מקבוצת מומחים שעיסוקם נע ממדעי המחשב וקריפטוגרפיה ועד פרטיות וזכויות אדם.³ הביקורות הרבות גרמו לריכוך החוק המקורי, קביעתו כפיילוט⁴ וויתור על חלק מהכוונות המקוריות של מציעי החוק.⁵ עם זאת, החשיבות שבקביעת אמצעי זיהוי ביומטריים, המוסכמת על מומחים רבים כשלעצמה, שימשה מעין סוס טרויאני למתן לגיטימציה להקמת המאגר. כך, על ידי כריכת הצורך באמצעי זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי עם הקמת המאגר ניטל עוקצן של ביקורות רבות ושותק חלק רחב מהדיון בשאלות החוקתיות שהעלה המאגר ביומטרי.⁶ במאמר זה אבחן את חוקתיות הסדר הקמת המאגר.

ראשית, אפתח בביאור משמעות המושגים נתונים ואמצעים ביומטריים. לאחר מכן אציג את החוק ומטרותיו כמו שהוצגו על ידי יוזמיו ומקדמיו. בפרק השלישי אדון בשאלות החוקתיות שהחוק מעלה ובפרק הרביעי אערוך השוואה לדיון זה, תוך התמקדות בבריטניה. בפרק החמישי אציג את מסקנותיי ואת הדין הראוי בעיניי.

---

¹ הצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע, התשס"ט-2008, ה"ח הממשלה 408.
² חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע, התש"ע-2009 (להלן: חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים).
³ קריין נהון, "קול פרטי: הפוליטיקה של המאגר הביומטרי" **משפט, חברה ותרבות** ב: מן הפרט אל הכלל פרטיות וחברת מעקב 271, 271-272 (מיכאל בירנהק עורך 2019).
⁴ ס' 41 לחוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים.
⁵ ס' 10א לחוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים (תיקון מס' 1) ס"ח 434, 437-438; תקנות 6, 1א3 לתקנות הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע (תיקון והוראת שעה) התשע"א-2011, ק"ת 334, 334-335.
⁶ דוגמאות רבות לכך ניתן לראות בדיונים בוועדות הכנסת, בהם במקרים רבים שאילת שאלות אודות הצורך והשימושים במאגר מוסטות לדיון בצורך במסמכי זיהוי ביומטריים. עיין לדוגמה בפרוטוקול ישיבה 4 של הועדה המשותפת- חוקה, חוק ומשפט, פנים, הגנת הסביבה והמדע והטכנולוגיה (להלן: פרוטוקול ישיבה 4 של הועדה המשותפת), הכנסת ה-20, 49-51 (22.3.2016).

המונח "נתונים ביומטריים"⁷ מתאר מאפיינים מורפולוגיים- פיזיולוגיים מדידים הייחודיים לכל אדם. נתונים אלו קיימים אצל כל אדם, שונים מאדם לאדם ובלתי ניתנים לשינוי. אמצעי זיהוי ביומטריים הם אמצעים המאפשרים לאמת את זהותו של אדם על ידי השוואת נתוניו הביומטריים עם נתונים האגורים באמצעי זיהוי. אגירת הנתונים מתבצעת באמצעות נטילת הנתונים, חלוקתם למספר פרמטרים, קידודם לאלגוריתם מתמטי ואחסון הקידוד. לשם זיהוי ניטלים הנתונים מהאדם ומושוים לפענוח קידוד הנתונים האגור. לרוב, הזיהוי מתבצע על פי מודל סטטיסטי הבוחן כמה מבין הפרמטרים של הנתון הביומטרי זהים. ניתן לקבוע את מידת הדיוק הסטטיסטי, תוך התחשבות בכך שהעלאת הרף של מספר הפרמטרים המוצלבים לשם האימות תגדיל גם את הסבירות לפסילת אימותו של בעל הנתון המתאים.⁸ ישנם נתוני זיהוי ביומטריים רבים (ניתוחי תנועה וקול, זיהוי פנים, צילומי לסת ועוד). שניים מהנפוצים ביותר הם זיהוי תווי פנים וטביעות אצבע, ובהם עוסק החוק.

בשנים האחרונות מתרחב השימוש באמצעי זיהוי ביומטריים. זיהוי ביומטרי משמש לשם הרשאת גישה במכשירים טכנולוגיים אישיים, לזיהוי עובדים ומעקב אחר זמני העבודה על ידי חברות פרטיות וכן לשימושים שלטוניים.⁹ דרכי הזיהוי המקובלות הן אגירת הנתונים המקודדים במאגר ממוחשב וזיהוי של בעל הנתונים מולם, או קידוד הנתונים לשבב הנישא על ידי בעל הנתונים וזיהוי מול הנתונים שבשבב. לשם זיהוי על ידי מאגר נבדק בעל הנתונים ונתוניו משווים אל הקידוד שבמאגר. שבבים המכילים קידוד של נתונים ביומטריים ניתנים לקביעה בתעודות זיהוי המכילות פרטי זיהוי נוספים. בדרך זו ניתן לאמת את הזהות המצוינת בתעודה אל מול נושא התעודה.

יתרונותיו של האימות הביומטרי הוא אמינותו הגבוהה (בכפוף לקביעת רף סטטיסטי גבוה), הקושי בגניבתו (לעומת סיסמאות, או תעודות) ועובדת היותו בלתי ניתן לשינוי, החלפה, העברה או שכחה. חסרונותיו של אימות ביומטרי נובעים מהרף הסטטיסטי (היכול לגרום למתן זיהוי שגוי או דחייה שגויה), מכך ששמירת הנתונים דורשת אמצעי אבטחת מידע רבים ומהעובדה שהנתונים בלתי ניתנים לשינוי, כך שסכנת דליפתם משמעותית ביותר.

חשוב לציין כי תעודת זהות ביומטרית היא לרוב תעודת זהות חכמה, אך תעודת זהות חכמה אינה בהכרח ביומטרית. תעודת זהות חכמה היא תעודת זהות הבנויה ככרטיס אלקטרוני (דוגמת כרטיס אשראי) בה קבוע שבב אלקטרוני הנקרא על ידי מחשב. בשבב זה מצוי מידע על נושא התעודה, היכול לכלול פרטים אישיים דוגמת שם, מין, גיל ולאום, או לכלול גם נתונים ביומטריים. תעודה ביומטרית קלאסית מבוססת על התעודה החכמה, כך שהנתונים הביומטריים המקודדים בשבב נקראים ומפוענחים על ידי המחשב הקורא את התעודה. יתרונה של תעודה חכמה הוא הקושי

⁷ משמש כאחת משלוש דרכי אימות הזהות; "something you have, something you know and something you are", נתון ביומטרי הוא "משהו שהאדם עצמו", WILLIAM STALLING & LAWRIE BROWN, COMPUTER SECURITY PRINCIPLES AND PRACTICE 73 (Second Edition 2012).

⁸ Anil K Jain, Ajay Kumar, *Biometrics of Next Generation: an Overview*, SECOND GENERATION BIOMETRICS: THE ETHICAL, LEGAL AND SOCIAL CONTEXT 49 (Mordini, Emilio, Tzovaras, Dimitros eds, 2010).

⁹ עומר טנא, "חוק המאגר הביומטרי: סיכונים והזדמנויות" המשפט יז(2) 421, 424 (2013).

בזיופה, וכן היכולת להכיל בתעודה נתונים רבים יחסית מבלי שיהיו גלויים לכל מי שרואה את התעודה.

המקורות הנורמטיביים :

בישראל כל אזרח מגיל 16 מחויב בהנפקת תעודת זהות.¹⁰ החל משנת 2009 תעודות זהות שתונפקנה תכלולנה שבב שיוטבע על גביהן ובו נתונים ביומטריים מקודדים של בעל התעודה.¹¹ הנתונים המקודדים בשבב יכללו את תמונת פניו של בעל התעודה ואת טביעות אצבעותיו. תמונת הפנים, ובכפוף להסכמת מבקש התעודה,¹² גם טביעות אצבעותיו המורות תיכללנה במאגר שהוקם על ידי הרשות לניהול המאגר הביומטרי.¹³

מטרת החוק לפי סעיף המטרה הקבוע בו היא קביעת הסדרי השימוש באמצעים ביומטריים לשם זיהוי, וקביעת אמצעים להגנת הפרטיות של התושבים שניטלו מהם הנתונים. מטרה נוספת שהוגדרה בסעיף זה היא הקמת מאגר מידע שיכלול את אמצעי הזיהוי הביומטריים שיינטלו מהאזרחים וקביעת השימושים במידע האגור בו.¹⁴ ניתן לחלק את המטרות לשלוש; קביעת הסדרי אימות בתעודות זיהוי, הקמת המאגר הביומטרי וקביעת השימושים ודרכי ההגנה בנתונים שנאגרו. מטרת קביעת הנתונים הביומטריים במסמכי זיהוי הוגדרה בדברי ההסבר לחוק כניסיון להקשות עד כמה שניתן על זיוף מסמכי זיהוי ועל "גניבת זהויות".¹⁵ קביעת מנגנוני ההגנה והשימושים המותרים נומקו בדברי ההסבר כנצרכים עקב אופיים הבלתי ניתן לשינוי של הנתונים הביומטריים. הצורך במאגר הביומטרי אמנם לא הובהר בחוק עצמו, אך בדברי ההסבר לחוק הוגדרו כמה מטרות אותן בא לשמש המאגר: מניעת תיעוד כפול של אותו אדם ומניעת התחזויות והרכשות כפולות. הרכשות כפולות משמעותן הנפקת שתי תעודות על שם אותו אדם כאשר הנתונים בהן שונים. הרכשות כפולות מתרחשות כתוצאה מהתחזות בטענה שהמסמך המקורי אבד או טענה דומה, או כתוצאה מטעות.¹⁶ קיומו של מאגר ימנע התחזויות ידי השוואה של נתוני המבקש לאלו המצויים במאגר. מטרה שלישית היא האפשרות לזהות אדם שאין בידו מסמך זיהוי או שנתוני אינם תואמים את המסמך שבידו. תועלת נוספת שניתן להפיק מקיום המאגר היא השימושים החקירתיים או המניעתיים של המשטרה וגופי הביטחון במידע לצרכים ביטחוניים ופליליים.¹⁷

על חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים הושמעה ביקורת ציבורית ומקצועית שגרמה לשינוי החוק ממתכונתו במקורית.¹⁸ אחד השינויים העיקריים היה קביעת המאגר הביומטרי כפילוט, כך שלשם הכללת הנתונים בו, נדרשת הסכמה ממנפיק התעודה.¹⁹ לאחר תום תקופת הפילוט נקבע בחוק שינוי נוסף המאפשר להנפיק תעודה תוך הימנעות משמירת טביעות האצבעות במאגר.²⁰

¹⁰ סעיף 24 לחוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965.

¹¹ סעיף 37 לחוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים, ס"ח 2217, 256 (תיקון עקיף של סעיפים 23, 25, 28, 33 לחוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965).

¹² תקנות 1א3, 3ב לתקנות הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים.

¹³ סעיף 11 לחוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים.

¹⁴ ס' 1 לחוק הכללת אמצעים ביומטריים.

¹⁵ דברי ההסבר לס' 1 להצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים.

¹⁶ פרוטוקול ישיבה 1 של ועדה משותפת-פנים ומדע, הכנסת ה-18, 8-9 (30.6.2009).

¹⁷ דברי ההסבר לס' 8 להצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים.

¹⁸ נהון "קול פרטי": הפוליטיקה של המאגר הביומטרי, לעיל ה"ש 3.

¹⁹ ס' 41 לחוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים; ס' 2 לצו הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע (תקופת המבחן), התשע"א-2011 (להלן: צו הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים) ק"ת 7025.

²⁰ ס' 10א לחוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים; תקנות 6, 1א3 לתקנות הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים.

בין הביקורות שהועלו כנגד המאגר ניתן למנות שתי עתירות שהוגשו כנגדו, האחת על הקמת המאגר ועל אי קביעת הסדרים מספקים לניהול הפיילוט בצו.²¹ העתירה נדחתה על רקע הסכמת המדינה לקבוע בצו הסדרים ברורים. העתירה השנייה הוגשה לאחר קיום הפיילוט והתמקדה בבעיות החוקתיות שמעלה המאגר. עתירה זו נדחתה עקב קביעת השופטים כי היא אינה בשלה, שכן לא ברורה הפגיעה, כמו גם התועלות שבמאגר.²²

הנסיבות העובדתיות:

הצדקת מטרתו המרכזית של המאגר נשענת על הנתונים הנוגעים לזיוף מסמכי זיהוי. החל מסוף שנות ה-90 עלו התרעות מבין גורמי הביטחון הנוגעות לסכנות הנובעות מהקלות הרבה בה ניתן לזייף מסמכי זיהוי.²³ ברבים מבין מעשי ההונאה הכלכליים, הפשיעה הפלילית ואף פיגועי טרור נעשה שימוש במסמכי זיהוי מזויפים.²⁴ מספר הדרכונים המזויפים כדרכונים של מדינת ישראל גבוה יותר ממספר הדרכונים המזויפים הנדמים לדרכונים של כל מדינה אחרת ב-OECD.²⁵

יתירה מזו, נתונים רבים מצביעים על כך שישנן בקשות רבות להנפקת תעודות זהות למטרות עברייניות. לפי נתוני רשות האוכלוסין מתוך 600,000 הנפקות של תעודות זהות בממוצע מדי שנה, 160,000 מתוכן באות על רקע טענות אבדן או גניבה של התעודה הקודמת. לרשות האוכלוסין עצמה אין יכולת להעריך מניעים עברייניים אצל מבקשי המסמכים, אך על פי הערכות סטטיסטיות שביצעה המשטרה ההסתברות לעבריינות בקרב מבקשי מסמך פעמיים בשנים 2009-2014 בנסיבות אלה גבוהה פי שניים משיעורה באוכלוסייה הכללית. באופן דומה, בקרב מבקשי מסמך זיהוי 3 פעמים ויותר ההסתברות לעבריינות גוברת ומגיעה עד פי 3 מההסתברות לעבריינות באוכלוסייה הכללית. במיקוד ההערכות הסטטיסטיות להסתברות לעבריינות הונאה בלבד, בקרב המבקשים פעמיים ההסתברות היא פי 3 להסתברות באוכלוסייה הכללית ומבין המבקשים 3 פעמים ההסתברות היא פי 15.²⁶ נתונים אלו מצביעים על כך שלא זו בלבד שתעודות הזהות הקודמות לתעודות הביומטריות ניתנות לזיוף בקלות יחסית, אלא שקל עד מאד להנפיק תעודת זהות "אמיתית" על שם אדם אחר תוך התחזות אליו וטענה כי אבדה או נגנבה התעודה הקיימת. בדרך זו נושאים שני אנשים תעודות שהונפקו על ידי רשות האוכלוסין, קבוע בהן אותו המספר והן על שם אותו אדם, אך התמונות הקבועות בהן שונות.

²¹ בג"ץ 1516/12 נהון נ' הכנסת (נבו 23.7.2012)

²² בג"ץ 1946/17 זידאן נ' ממשלת ישראל (נבו 12.7.2022).

²³ הרשות לניהול המאגר הביומטרי דו"ח מסכם לתקופת המבחן (להלן: הדו"ח המסכם) 11 (2015).

²⁴ שם, בעמ' 18-24; בש"פ 98/14 מדינת ישראל נ' פרינץ (נבו 7.1.2014); פ"ח (מחוזי ירושלים) 710/04 מדינת ישראל

נ' אבו סנד (נבו 31.1.2005); ת"פ (מחוזי ת"א) 26611-10-11 מדינת ישראל נ' שרון (נבו 1.3.2012).

²⁵ הרשות לניהול המאגר הביומטרי, לעיל ה"ש 23.

²⁶ משרד הפנים והרשות לניהול ביומטרי נחיצות המאגר הביומטרי פרק I: תופעת ההרכשות הכפולות וגניבת

הפגיעה בזכויות :

המאגר הביומטרי מעורר קשיים חוקתיים משמעותיים. הפרטיות היא זכות חוקתית מתוקף חוק יסוד.²⁷ אגירת מידע על אדם במאגר, בפרט כאשר מדובר על מידע רגיש כנתונים ביומטריים מהווה פגיעה בפרטיותו.²⁸ הדבר מקבל משנה תוקף כאשר מדובר במאגר מנדטורי לכלל האזרחים.²⁹

נוסף על הבעייתיות שבעצם אגירת מידע אישי באופן מחייב, החזקת מידע מסוג זה במאגר מעמיד את הנתונים בפני סכנות פריצה וגניבת מידע. סכנות אלו גוברות עד מאד כאשר מדובר בנתונים ביומטריים שמטבעם הם לא ניתנים להחלפה. דליפה של מאגרים ממשלתיים היא חזון נפרץ יחסית,³⁰ והיות והנתונים במאגר ביומטריים, פורצי המאגר או מדלפיו ירוויחו את היכולת לגנוב זהויות באופן כמעט בלתי ניתן להפרכה, וכן יכולות מעקב בהיקף חסר תקדים אחר כלל האזרחים. קביעת אמצעים ביומטריים במסמכי זיהוי לעומת זאת, מקובלת כאמצעי בטוח הרבה יותר וכזוה שחשיבותו ברורה.³¹

חשש נוסף העולה מהקמת מאגר מקיף לנתונים ביומטריים, הוא החשש מפני שימושים שניוניים. בחוק הותרו שימושים מוגבלים יחסית בנתונים המצויים במאגר והוגבלה הגישה אליהם.³² עם זאת, מעת שיוקם המאגר קיים חשש ממשי מפני הרחבת השימושים השניוניים בו לפי הצרכים המזדמנים של המשטרה וגופי הביטחון.³³

בתגובה לטענות אלו ואחרות, טענו חלק מתומכי החוק ומקדמיו כי מרבית האזרחים מוסרים מידע רב אודותיהם מבלי שיחויבו לעשות כך.³⁴ זאת ועוד, המידע הנמסר באופן וולונטרי מכיל לעתים פרטים רגישים יותר מהנתונים שאמורים להיכלל במאגר.³⁵ יתירה מזו, רוב רובם של האזרחים מוסרים את המידע לגופים מסחריים המשתמשים במידע לצרכיהם ואינם מקפידים הקפדה יתירה על שמירת הנתונים. טענות אלו לא גובו בנתונים אמפיריים אודות סוג הנתונים הנמסרים והיקפם. כמו כן, ישנו פער משמעותי בין מסירת מידע וולונטרית לבין מסירת מידע מנדטורית מתוקף חוק.

²⁷ ס' 7(א) לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

²⁸ ס' 8 לחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.

²⁹ אמנם רבים מהגורמים האמונים על קידום החוק לא רואים בעצם איסוף והחזקת נתונים פגיעה בזכויות (אלא רק פוטנציאל לפגיעה), עיין לדוגמה בדברי המשנה ליועמ"ש (חקיקה) מייק בלס בפרוטוקול ישיבה 1 של הוועדה המשותפת- פנים ומדע, לעיל ה"ש 16, בעמ' 8-11. במידה רבה נשענת גישה זו על התפיסה שפרטיות היא צורך בעיקר אצל מי ש"יש לו מה להסתיר". מנגד, הפרטיות מעוגנת בזכות יסוד בסי' 7(א) לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, הרואה בפרטיות זכות בעלת חשיבות כשלעצמה. להרחבה ראה מיכאל בירנהק [מרחב פרטי] הזכות לפרטיות בין משפט לטכנולוגיה 136-89 (2010).

³⁰ הרשות למשפט טכנולוגיה ומידע דו"ח לשנת 2011, 43-52 (2011).

³¹ פרוטוקול ישיבה 227 של ועדת חוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 2 (7.11.2016); התנועה לזכויות דיגיטליות ניתוח הדו"ח המסכם לתקופת המבחן של הרשות לניהול המאגר הביומטרי (להלן: ניתוח הדו"ח המסכם) 90-91 (גרסה 3.0, 2016); מבוא לעתירה למתן צו על תנאי בעניין נהון, לעיל ה"ש 21.

³² פרק ה' לחוק הכללת אמצעים ביומטריים.

³³ אמנם, זוהי טענת מדרון חלקלק לכאורה, וניתן להשיב עליה כי כל שימוש נוסף ידרוש תיקון החוק בכנסת. אלא, שלאמיתו של דבר בידי השר הממונה להרחיב את השימושים באישור ועדת הכנסת לפי ס' 24(ג) לחוק הכללת אמצעים ביומטריים. בעבר הועלו גם טענות כלפי התנהלות הוועדה ואופן קבלת ההחלטות בה. עיין במכתב מהאגודה לזכויות האזרח בישראל לראובן ריבלין, יושב ראש הכנסת, בחינה מחדש והליך נאות בדיוני הכנסת על הצעת חוק "המאגר הביומטרי" (10.7.2009).

³⁴ פרוטוקול ישיבה 1 של הוועדה המשותפת- פנים ומדע, לעיל ה"ש 21, בעמ' 45-48; ניצן נוראל "מי מחד מהמאגר

הביומטרי" ynet (23.7.2013) <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4408328,00.html>

³⁵ פרוטוקול ישיבה 1 של הוועדה המשותפת- פנים ומדע, לעיל ה"ש 16, בעמ' 45.

הבדל נוסף בין מסירת נתונים וולונטרית לבין מסירה מתוקף חוק הוא שאחת הסכנות המרכזיות במאגר נובעת מהיקפו העצום ועובדת היותו כולל את כלל האוכלוסייה.³⁶

מכל האמור, עולה כי ישנה פגיעה משמעותית בפרטיות. בשל כך, יש לבחון את חוקתיות המאגר בהתאם לפסקת ההגבלה.³⁷

תכלית:

מטרת הקמת המאגר, כאמור, היא מניעת ההרכשות הכפולות. למדינת ישראל אין נתונים על היקף תופעת ההרכשות הכפולות באמצעי זיהוי ביומטריים. יתירה מזו, מהנתונים שנמצאו בתקופת הפיילוט הראשונה עולה כי מבין 71 מקרי התחזות וזיוף שהתגלו בשנת 2014,³⁸ ניתן היה למנוע 70 מהם באמצעות שימוש במסמכי זיהוי ביומטריים ואת הנותר באמצעות תשואל מוגבר. המאגר הביומטרי לא היה מונע אף לא אחד מניסיונות זיוף והתחזות אלה.³⁹ בכל תקופת הפיילוט הראשונה בוצעו 4 הרכשות מזויפות בלבד וכולן ראשוניות, כלומר הרכשות שנעשו מבלי שהיה למבקש ההנפקה תיעוד ביומטרי קודם. עם הרכשות אלו אין המאגר הביומטרי מתמודד.⁴⁰ מנגד, הרשות לניהול המאגר הביומטרי ותומכים נוספים בהקמת המאגר טוענים כי כל זמן שלא הונפקו לכלל הציבור תעודות ביומטריות אין מקום לבחון את יעילות המאגר במניעת ההרכשות הכפולות,⁴¹ שכן כל עברייני יעדיף לילך בדרך הקלה של זיוף התעודות הישנות.⁴²

תכליות נוספות שהועלו להקמת המאגר הן שימוש במידע האגור בו לצורך זיהוי תושבים, חקירת פשעים, סיכול פיגועים וזיהוי נפגעים וחללים.⁴³ שימושים אלו נקבעו בחוק,⁴⁴ אך רבים מבין הגורמים הביטחוניים טענו בתוקף כי אין זו המטרה העיקרית ולא לשמה קודם המאגר בחוק.⁴⁵

נוסף על האמור, אופן חקיקת החוק וההתייחסות לחלופות שהוצעו, מעלים את החשד כי המטרות המשניות של קביעת המאגר בחוק אינן משניות, אלא עומדות במרכז הסיבות לחקיקתו.⁴⁶ דוגמאות לפעילות מחשידה זו ניתן לראות בכך שהגורם שיקדם ופיתח את הקמת המאגר היה המטה ללוחמה בטרור, על אף שלכאורה משרד הפנים ורשות האוכלוסין הם הגורמים הרלוונטיים.⁴⁷ דוגמאות

³⁶ בירנהק, לעיל ה"ש 29, בעמ' 137-163.

³⁷ ס' 8 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

³⁸ הנתונים הללו לא הועברו כנדרש למבקר המדינה כפי שציין מבקר המדינה בדו"ח תיעוד לאומי ביומטרי - תקופת המבחן 43 (2015). כמו כן, הנתונים הושמטו מהדו"ח המסכם של הרשות לניהול המאגר הביומטרי והוסרו מהדו"ח של רשות האוכלוסין וההגירה בתואנה שאינם אחראים על הפקת הנתונים.

³⁹ התנועה לזכויות דיגיטליות ניתוח הדו"ח המסכם, לעיל ה"ש 31, בעמ' 14.

⁴⁰ שם, בעמ' 27-28.

⁴¹ הרשות לניהול המאגר הביומטרי הדו"ח המסכם, לעיל ה"ש 23, בעמ' 19-18; פרוטוקול ישיבה 4 של הוועדה המשותפת, לעיל ה"ש 6, בעמ' 45-48.

⁴² ישנה בעייתיות בטענה זו, הנסמכת על דוגמאות ממדינות בהן מונפקים מסמכי זיהוי ביומטריים ללא מאגר. עיקר הבעייתיות טמונה בכך שבמדינות אלו לא ננקטים אמצעים למניעת ההרכשות, אף ברמה של תשואל ראשוני, כך שלא ניתן לדעת ממה נובעות ההתחזויות. עיין משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי נחיצות המאגר הביומטרי I, לעיל ה"ש 26, בעמ' 19-26.

⁴³ דברי ההסבר לס' 8 להצעת חוק הכללת אמצעים ביומטריים; משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי נחיצות המאגר הביומטרי I, לעיל ה"ש 26, בעמ' 33.

⁴⁴ פרק ה' לחוק הכללת אמצעים ביומטריים.

⁴⁵ פרוטוקול ישיבה 4 של הוועדה המשותפת, לעיל ה"ש 6, בעמ' 44; הרשות לניהול המאגר הביומטרי הדו"ח המסכם, לעיל ה"ש 23, בעמ' 33-32.

⁴⁶ התנועה לזכויות דיגיטליות ופרטיות ישראל סיכום תקופת הבחינה הנוספת לפי הוראת שעה 2-3 (2020); טנא, לעיל ה"ש 9, בעמ' 449-450.

⁴⁷ מבקר המדינה דוח שנתי 2010) 1178 1178 2010; התנועה לזכויות דיגיטליות ניתוח הדו"ח המסכם, לעיל ה"ש 31, בעמ' 42.

נוספות ניתן לראות בכך שהמשטרה (ובתחילה גם שירות הביטחון הכללי לטענת מתנגדים אחדים)⁴⁸ היא שדחקה בשר הפנים להעביר את המאגר מפיילוט לנוהל קבוע,⁴⁹ וכן בפרשיות אבדן מסמכים ודרכי קבלת החלטות.⁵⁰

מבין התכליות שנמנו, לא ברור כלל כי אכן מתקיים צורך אמיתי המצדיק את התכלית הראשית. התכליות המשניות יכולות לענות להגדרת תכלית ראויה היות ומטרתן היא הגנה על בטחון הציבור. כמו כן, על חלק מהמטרות המשניות ניתן לומר כי הן רגישות לזכויות אדם.⁵¹

האמצעי המתאים :

הטענה כי הקמת המאגר תמנע הרכשות כפולות לא עמדה במבחן המציאות היות ולא בוצעו כמעט ניסיונות התחזות כאמור. להערכת המטה ללוחמה בטרור, המשטרה, הרשות הביומטרית ורשות האוכלוסין לאחר שתחדל הנפקתן של התעודות הישנות וכלל הציבור יעבור לתעודות ביומטריות, יהיה המאגר האמצעי היעיל ביותר למניעת התחזויות.⁵² עם זאת, אף המאגר לא מונע את ההרכשות הכפולות בצורה הרמטית, ואינו חף מטעויות.⁵³

בעיה נוספת שתיוותר גם לאחר הקמת המאגר היא ווידוא זהות מבקש התעודה בעת ההרכשה הראשונית (הנפקת המסמך הביומטרי בפעם הראשונה). השיטה המוצעת להתמודדות עם בעיה זו היא תשאול קפדני.⁵⁴ אמנם, קיים חשש כי תשאול זה לא יהיה מקיף מספיק,⁵⁵ אלא שהרכשה ראשונית תוך התחזות, יכולה להתגלות אם בעל הזהות האמיתי יבקש להנפיק תעודה. נוסף על האמור, התחזות ממין זה תמנע מהמתחזה את האפשרות להנפיק תעודה אמיתית על שמו, כיוון שנתוניו הביומטריים כבר יימצאו במאגר, ולדעת הרשות זהו מחיר כבד מדי בשביל זיוף.⁵⁶

נראה אם כן, כי המאגר יכול לפתור את הבעיה אותה הוא נדרש לפתור. עם זאת, אין מידע מספק על השאלה האם היקף בעיית ההתחזויות גדול מספיק כדי שבסופו של דבר המאגר יפחית את כמות ההרכשות הכפולות ולא יגדיל אותה כתוצאה מטעויות סטטיסטיות. לעניין התכליות המשניות התועלת במאגר ברורה, והרחבת השימושים בו תגדיל מאד את היכולות הביטחוניות והמשטריות.

אמצעים שפגיעתם פחותה :

לאורך הליך חקיקת החוק הוצעו על ידי מומחים מתחומים שונים מספר רב של הצעות שתפחתנה את הפגיעה בפרטיות הנגרמת מקיומו של המאגר ובפרט את הסכנות שבדליפתו. ניתן לחלק את

⁴⁸ נהון "קול פרטי: הפוליטיקה של המאגר הביומטרי", לעיל ה"ש 3, בעמ' 276.

⁴⁹ פרוטוקול ישיבה 4 של הוועדה המשותפת, לעיל ה"ש 6, בעמ' 64.

⁵⁰ מבקר המדינה **דוח שנתי**, לעיל ה"ש 47, בעמ' 1180; התנועה לזכויות דיגיטליות **ניתוח הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 31, בעמ' 42.

⁵¹ בג"ץ 7052/03 **עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' שר הפנים**, סא(2) 202, פס' 90 לפסק הדין של הנשיא ברק (2006).

⁵² משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי I**, לעיל ה"ש 26, בעמ' 10-6.

⁵³ נירה לאמעני רכלבסקי **מסמך רקע לקראת דיון של ועדת הכנסת המשותפת וועדת הכנסת המשותפת ליישומים ביומטריים לפי חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים התש"ע-2009** (להלן: **מסמך רקע**) 2 (2016).

⁵⁴ דברי ההסבר לס' 8 להצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים; פרוטוקול ישיבה 1 של הוועדה המשותפת- פנים ומדע, לעיל ה"ש 16, בעמ' 62.

⁵⁵ דברי ההסבר לס' 8 להצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים.

⁵⁶ הרשות לניהול המאגר הביומטרי **הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 23, בעמ' 33.

סוגי החלופות לחלופות המייתרות כליל את הצורך בנטילת והחזקת נתונים הביומטריים של האזרחים במאגר, ולחלופות המקבלות את קיומו של המאגר, אך מפחיתות את הסכנות הנובעות מקיומו. בין החלופות מהסוג הראשון ניתן למנות את שיטת התשואל המוגבר, בדיקת חשודים בזיוף על ידי חקירה משטרתית, השיטה הבלגית ועוד רבות. מבין החלופות מן הסוג המקבל את קיומו של מאגר ניתן למנות את השימוש בתמונות פנים באיכות פחותה, שיטת ההקבצים ושימוש בתבניות,⁵⁷ ואחרות. כחלק מתקופת המבחן נדרשה הרשות לניהול המאגרים הביומטריים לבחון חלק מהחלופות המנויות כאן, כמו גם חלופות שונות של נטילה חלקית של הנתונים הביומטריים.⁵⁸

נבאר את מקצת החלופות הנזכרות. שיטת התשואל המוגבר בנויה ביסודה על העובדה שבלאו הכי מוחזקים בידי רשות האוכלוסין ומשרד הפנים מאגרי מידע עצומים הכוללים פרטים אישיים על כלל האזרחים.⁵⁹ על בסיס מאגרי מידע אלו ניתן לאמת את זהות מנפיק מסמך הזיהוי. היות ותשואל מסוים נדרש בעת ההנפקה הראשונית, זהו אמצעי שקיים הכרח להשתמש בו,⁶⁰ והרחבת השימוש בו ושיפורו תועיל גם לעניין ההרכשה הראשונית. כמו כן, הוצעו חלופות הדורשות הוכחת זהות במקרה של גניבה או אבדן על ידי קרוב משפחה. חקירה משטרתית לחשודים בזיוף היא חלופה המתבססת על טענת המשטרה שקיימת הלימה בין הטוענים לאבדן וגניבה לבין בעלי רישום פלילי,⁶¹ ועל בסיס עובדה זו מציעה כי הטוענים טענות אלו ייחקרו במשטרה במידה ויצהירו על אבדן או גניבה. השיטה הבלגית מבוססת על הנפקת תעודה חכמה לכל אזרח כבר בלידה והחלפתה בזמנים קבועים אל מול התעודה הקודמת. במקרה של אבדן ישנה חובה להצהיר על כך ולעבור תשואל משטרתית.⁶²

מבין החלופות המקבלות קיום מאגר, השימוש במאגר של תמונות פנים באיכות פחותה מצוי כבר בחוק,⁶³ והיתרון בו מצוי בעובדה כי הוא מונע את האפשרות להרכשה כפולה, היות וכל מנפיק תעודה מאומת אל מול התמונה שבמאגר, אך לא ניתן לבצע חיפוש, כך שהמאגר יכול לשמש לצרכים ביטחוניים ואחרים רק באמצעות השוואת ידנית בין תמונות.⁶⁴ חלופה נוספת מסוג זה היא שיטת ההקבצים שהוצעה על ידי עדי שמיר.⁶⁵ המאגר יחולק על פי שיטה זו למספר מאגרים של טביעות האצבעות ותמונות הפנים, שאין הבחנה בין הנתונים בכל מאגר. בדרך זו בעת הנפקה ניתן יהיה לוודא אם קיימת התאמה לנתונים המונפקים במאגר, אך לא ניתן יהיה לבדוד נתונים של אדם אחד, לבקש זיהוי של אדם באופן חד ערכי או לעשות שימוש בנתונים. בצורה דומה תפחת גם סכנת הדליפה.⁶⁶

⁵⁷ התנועה לזכויות דיגיטליות **ניתוח הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 31, בעמ' 73-76.

⁵⁸ ס' 8 לצו הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים.

⁵⁹ פרוטוקול ישיבה 4 הועדה המשותפת-פנים ומדע, הכנסת ה-18, 14-15 (12.7.2009); מבקר המדינה **תיעוד לאומי ביומטרי - תקופת המבחן**, לעיל ה"ש 38, בעמ' 34-35; עתירה למתן צו על תנאי בעניין **נהון**, לעיל ה"ש 21, בפס' 87-88.

⁶⁰ הרשות לניהול המאגר הביומטרי **הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 23, בעמ' 66.

⁶¹ הרשות לניהול המאגר הביומטרי **הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 23, בעמ' 18-19; משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי I**, לעיל ה"ש 26, בעמ' 29-30.

⁶² Brendan Van Alsenoy, Danny De Cock, *Due processing of personal data in eGovernment?* 3 DuD • (2008) 178-179, 178. DATENSCHUTZ UND DATENSICHERHEIT.

⁶³ ס' 27(א) לחוק הכללת אמצעים ביומטריים.

⁶⁴ פרוטוקול ישיבה 8 של הועדה המשותפת-פנים ומדע, הכנסת ה-18, 7-11 (23.7.2009); פס' 96 לעתירה למתן צו על תנאי, עניין **נהון**, לעיל ה"ש 21.

⁶⁵ ס' 9.11 לעתירה למתן צו על תנאי בבג"ץ 2780/17 **ארד נ' הכנסת** (12.7.2022).

⁶⁶ משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי III: תהליך ותוצאות בחינת החלופות ברשות לניהול המאגר הביומטרי** 38-44 (2015); הרשות למשפט, טכנולוגיה ומידע **דו"ח שנתי לשנת 2009**, 106-123 (2009).

כאמור, חלק מהחלופות אכן נבחנו בתקופת המבחן.⁶⁷ חלק מהחלופות לא נבחנו, נבחנו שלא באופן מעמיק או שנבחנו כאשר כבר נבנתה תשתית לחלופה אחרת.⁶⁸ אחת הביקורות המרכזיות בעניין אופן בחינת החלופות, מתמקדת בעובדה שהרשות לניהול המאגר הביומטרי הוקמה לפני הפיילוט ועליה הוטל לבחון את החלופות למאגר. באופן ברור, התמריצים של כלל עובדי הרשות מצביעים כולם על העדפת המאגר, שכן בחירת חלופה שאינה מאגר, תפגע במקום התעסוקה של הבוחנים.⁶⁹

נראה אם כן כי ישנם מספר אמצעים שתועלתם בפתרון הבעיה שווה או דומה, בעוד פגיעתם בזכויות קטנה בצורה משמעותית. במימוש תכליות המשנה נראה כי חלק מן החלופות משיגות מטרות אחדות באופן חלקי, דוגמת מאגר תמונות באיכות פחותה, ואחרות אינן מממשות את התכליות.

מידתיות במובן הצר :

לפי מבחן המידתיות השלישי אף אם בפעולה שלטונית יש תועלת מובהקת לקידום אינטרס ציבורי מסוים, יש לאמוד את התועלת ביחס לפגיעה בזכויות כדי להצדיק את נקיטת הפעולה.⁷⁰ אף אם תתקבלנה טענות הרשות הביומטרית ביחס ליעילות המאגר במניעת התחזויות וביחס למספר המקרים שנתגלו והיקפם, תיוותר שאלת המידתיות בהקמת המאגר. היות ומספר המקרים אותם יש למאגר פוטנציאל למנוע הוא מזערי ומגיע לכל היותר לעשרות בודדות מדי שנה,⁷¹ יש לתהות האם מספר קטן כל כך של זיופים מצדיק פגיעה כה קשה בפרטיות. זאת ועוד, הקמת המאגר יוצרת סיכון עתידי לבעייתיות רבה הרבה יותר בתחום הזיופים במידה וידלוף המאגר. מנגד, רבים ממקדמי ותומכי המאגר רואים אותו בעיקר כפתרון לבעיה עתידית שתיווצר עקב ההרכשות הכפולות, בעיה שעתידה להתרחב עד מאד עם מעבר מוחלט לתיעוד ביומטרי.⁷² עם זאת, עקב העובדה שהמדינה לא עמדה בנטל ההוכחה לגבי היקף הצורך בתכלית הראשית, נראה כי הפגיעה שבמאגר אינה פרופורציונאלית לתועלתו.⁷³ גם ביחס לתכליות המשניות נראה כי הפגיעה רחבה עד מאד ביחס לתועלות הביטחוניות והמשטריות.⁷⁴

⁶⁷ ס' 8א לצו הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים; הרשות לניהול המאגר הביומטרי **הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 23, בעמ' 67-66.

⁶⁸ מבקר המדינה **תיעוד לאומי ביומטרי - תקופת המבחן**, לעיל ה"ש 59, בעמ' 38-39; התנועה לזכויות דיגיטליות **ניתוח הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 31, בעמ' 76; נהון "קול פרטי: הפוליטיקה של המאגר הביומטרי", לעיל ה"ש 3, בעמ' 274-276; ס' 20 לעתירה למתן צו על תנאי בעניין **ארד**, לעיל ה"ש 65.

⁶⁹ התנועה לזכויות דיגיטליות **ניתוח הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 23, בעמ' 90; ס' 15 לעתירה למתן צו על תנאי בעניין **ארד**, לעיל ה"ש 65.

⁷⁰ בג"ץ 2056-04 **מועצת הכפר בית סוריק נ' ממשלת ישראל**, פ"ד נח(5) 807, פס" 59 (2004).

⁷¹ פרוטוקול ישיבה 4 של הוועדה המשותפת, לעיל ה"ש 6, בעמ' 33-34.

⁷² משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי I**, לעיל ה"ש 26, בעמ' 8-9.

⁷³ טענות אלו הועלו בס' 31.7 לעתירה למתן צו על תנאי בעניין **ארד**, לעיל ה"ש 65, אך נדחו יחד עם עתירות דומות עקב חוסר בשלות בעניין **זידאן**, לעיל ה"ש 22.

⁷⁴ עניין **בית סוריק**, לעיל ה"ש 70, בפס" 60-62.

נתונים ביומטריים במדינות דמוקרטיות:

בשנים האחרונות שאלת קביעת נתונים ביומטריים במסמכי זיהוי הפכה לדיון ער בדמוקרטיות מערביות רבות.⁷⁵ על גבי שאלות אלו התעורר ועלה לדיון גם נושא המאגרים.⁷⁶

הדמוקרטיות המערביות חלוקות ביחסיהן לתעודות זיהוי, אך ברוב המקרים, מסמכי הזיהוי, אם ישנם, יופקו כתיעוד חכם, לרוב ביומטרי.⁷⁷ כך, הונהגה חובת הדרכונים הביומטריים באיחוד האירופי, בארצות הברית, ובמדינות נוספות.⁷⁸

אחת ההבחנות העיקריות העולה בדיון אודות מאגרי המידע הביומטריים, היא ההבחנה בין מאגרים מחייבים לכאלו שאינם. תומכי המאגר בישראל טוענים רבות כי ישנן מדינות רבות להן מאגרים ביומטריים.⁷⁹ ההבדלים המרכזיים הם הפער בין מאגר וולונטרי למנדטורי, ובין מאגר הכולל את כל האוכלוסייה לכה הכולל את חלקה בלבד. הקמת מאגרים הכוללים נתונים ביומטריים של מהגרי עבודה, פליטים ומבקשי אשרות נפוצה בדמוקרטיות,⁸⁰ כמו גם הקמת מאגרים של אסירים ובעלי עבר פלילי.⁸¹ לעומת זאת, הקמת מאגרים של מוציאי רישיונות נהיגה ודרכונים נפוצה פחות, וכזו של כלל אזרחי המדינה כמעט ואינה קיימת.⁸²

הבדל נוסף בעל משמעות טמון בטיב הנתונים האגורים. גם במדינות בהן נהוגים מאגרים, כמעט ולא נאגרים נתונים ביומטריים מלאים במאגר כללי.⁸³ בדמוקרטיות המערביות בהן ישנו מאגר לכלל האוכלוסייה, לרוב לא ייכללו בו נתונים ביומטריים באיכות מלאה, אלא תמונות פנים באיכות פחותה לכל היותר.⁸⁴

John D. Woodward, *Biometric Scanning, Law & Policy: Identifying the Concerns—Drafting the* ⁷⁵
Lauren D. Adkins, *Biometrics: Weighing ;Biometric Blueprint*, 59 U PITT. L. REV. 97 (1997)
Convenience and National Security Against Your Privacy, 13 MICH. TELECOMM. TECH. L. REV. 541,
546-555 (2007)

Roy Bijon, *A Case Against Biometric National Identification Systems (NIDS): "Trading-Off"* ⁷⁶
Privacy Without Getting Security", WINDSOR REVIEW OF LEGAL AND SOCIAL ISSUES 45 (2005)
רועי גולדשמיט **אמצעי זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ושמירת המידע הביומטרי במאגרי מידע ממשלתיים –**
מסמך עדכון 43-42 (הכנסת מרכז מחקר ומידע 2014).

REAL ID Act of 2005, Pub. L. No. ;Council Regulation (EC) No 2725/2000, 2000 O.J. (L 344) 1⁷⁸
PAUL DE ; בעמ' 35, לעיל ה"ש 31, בעמ' 109-13, 119 Stat. 302
HERT, KOEN CHRISTIANEN, PROGRESS REPORT ON THE APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF
CONVENTION 108 TO THE COLLECTION AND PROCESSING OF BIOMETRIC DATA (2013)
⁷⁹ פרוטוקול ישיבה 4 הועדה המשותפת-פנים ומדע, לעיל ה"ש 59, בעמ' 57-55; משרד הפנים והרשות לניהול המאגר
הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי II: מאגרים ביומטריים ומגמות עולמיות בתחום הביומטריה** 8-12 (2014).
Council Regulation (EU) 603/2013, 2013 ;Council Regulation (EC) 2725/2000, 2000 O.J. (L 344) 1⁸⁰
Achraf Farraj, *Refugees And The Biometric Future: The Impact Of Biometrics On* ;O.J. (L180) 1
Refugees And Asylum Seekers, 42 COLUM. HUMAN RIGHTS L. REV. 891, 895-919 (2011)
Council Decision (EU) 2007/533/JHA, 2007 O.J. (L 205) 63, 84⁸¹
⁸² משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי II**, לעיל ה"ש 79, בנספח 1, עמ' 32-35;
רועי גולדשמיט, לעיל ה"ש 77, בעמ' 44-42.

Congress of Library Law The Research Center, Legal Global, "Biometric Data Retention for Passport ⁸³
Applicants and Holders", March 2014, Report for the U.S Department of State
⁸⁴ שם.

חוק תעודות הזהות הבריטי :

על אף היות מאגר ביומטרי מהסוג שהוקם בישראל תופעה נדירה בדמוקרטיה המערבית, דיון על הקמת מאגרים ביומטריים בהיקפים שונים התנהל בכמה מדינות.⁸⁵ נתמקד בתהליך שהתרחש בבריטניה בעניין זה.

בבריטניה במלחמת העולם השנייה נקטה מדיניות של חובת נשיאת תעודות זיהוי.⁸⁶ לאחר שהדבר עורר התנגדות רחבה בציבור למסמכי זיהוי מנדטוריים,⁸⁷ בוטל החוק ב-1952.⁸⁸ ב-2006 נחקק בפרלמנט הבריטי חוק נשיאת תעודות זהות.⁸⁹ כחלק מחוק זה נקבע כי תופקנה תעודות הזהות חכמות וייקבעו בהן נתונים ביומטריים.⁹⁰ בנוסף לכך, נקבע בחוק כי יוקם מאגר ביומטרי שיכלול את נתוניהם הביומטריים של כלל האוכלוסייה.⁹¹

ההתנגדות הציבורית בבריטניה, בשונה מישראל, נגעה הן לחובה לשאת מסמכי זיהוי והן להקמת מאגר מידע שיכלול את נתוני האזרחים.⁹² היקף המחאה וחוסר ההסכמה הפוליטיים⁹³ הביאו לכך שבחילופי השלטון הראשונים שהתרחשו, נחקק חוק המבטל את חוק תעודות הזהות מ-2006.⁹⁴ בחוק זה לא זו בלבד שבוטל המאגר ותוכנו הושמד,⁹⁵ אלא שגם תוקפן המשפטי של תעודות הזהות שהופקו מתוקף החוק פג.⁹⁶ הסיבות לביטול חוק זה נגעו בעיקרן לשאלת האיזון בין התועלת העולה מן החוק למטרות מיגור פשיעה ומלחמה בטרור, לבין הפגיעה הקשה בזכויות הפרט והסכנות שהחוק טומן בחובו.⁹⁷ עם זאת, חלק נרחב מהמחאה הציבורית עסק גם בשאלות השימושים השניוניים ושאלות נוספות.⁹⁸

Haley Hoff, *Get Real: Implications And Impositions Of The Real Id Act Of 2005 On Vulnerable* ⁸⁵
Karen McGregor Richmond, *Human Rights ;Individuals And States*, 68 CATH. U.L. REV. 379 (2019)
Compatibility of Biometric Data Retention on Shared UK Databases, 7 CRIM. L. REV. 545 (2022)
National Registration Act, (1939) 2 & 3 Geo. 6 c. 91 ⁸⁶
Willcock V. Muckle [1951] 2 KB. 844 (CA); EDWARD HIGGS, IDENTIFYING THE ENGLISH: A ⁸⁷
HISTORY OF PERSONAL IDENTIFICATION 1500 TO THE PRESENT, 151-156 (2011)
National Registration Act, (1952) vol 504 c. 163 ⁸⁸
Identity Cards Act, (2006) C. 15 (UK) ⁸⁹
Identity Cards Act, (2006) § 1-5 C. 15 (UK) ⁹⁰
Identity Cards Act, (2006) § 6-8 C. 15 (UK) ⁹¹
Arfan Khan, *identity card: the final nail in the coffin of civil liberties?* J. Crim. L. 70(2), 139 (2006)⁹²
Daniel Neyland, *Who's Who?: The Biometric Future and the Politics of Identity*, 6 EUR. J. ⁹³
CRIMINOLOGY 135, 142-146 (2009)
Identity Documents Act (2010) C. 40 (UK) ⁹⁴
Identity Documents Act (2010) § 3 C. 40 (UK) ⁹⁵
Identity Documents Act (2010) § 2 C. 40 (UK) ⁹⁶
Conservative Liberal Democrat coalition negotiations Agreements reached 11 May 2010 ⁹⁷
⁹⁸ עיין באתר קמפיין המחאה המרכזי <https://www.no2id.net>; No2id: Stop The Database State; עיין עוד
הקשר זה S. and Marper v. United Kingdom, App no. 30562/04 and 30566/04, Eur. H.r. dec. (2008)

על אף שהמאבקים שניטשו על שאלת קיומו של המאגר הצליחו ליטול חלק ניכר מעוקצו, על ידי ביטול אגירת טביעות אצבעות במאגר,⁹⁹ אין המאגר הקיים עומד במבחן האמצעי שפגיעתו פחותה ובמבחן המידתיות במובן הצר. כמו כן, לא ברור כי תכליתו הראשית של המאגר אכן מתקיימת.

חשיבות קיומם של מסמכי זיהוי היא שאלה הנתונה במחלוקת ברחבי העולם. בישראל לעומת זאת, מעטים החולקים על הצורך בתעודות הזהות. היות ותעודות הזהות הישראליות הן תעודות נייר שזיופן קל מאד, ומסתבר שאף נפוץ,¹⁰⁰ מוסכם על העוסקים בעניין כי יש לשדרג את מסמכי הזיהוי הישראליים למסמכים חכמים. שדרוג התעודות לתעודות חכמות אינו רעיון חדש, וכבר ב-1996 הוחלט לשדרגן¹⁰¹ אך עקב כריכת המאגר עם החלפת התעודות התעכב המיזם שנים ארוכות.¹⁰² גם קביעת אמצעי זיהוי ביומטריים בתעודות מוסכמת כיעילה ולא פוגענית.¹⁰³

עקב היות המאגר לא חוקתי כאמור, יש להורות על ביטולו והשמדת הנתונים האגורים בו. במקביל, ראוי להאיץ את הנפקת התעודות הביומטריות לכל האזרחים עד כמה שניתן. הצעות חוק פרטיות רבות הועלו לשם קידום מטרה זו.¹⁰⁴

על מנת למנוע הרכשות כפולות יש לנקוט בתשאול מוגבר.¹⁰⁵ את התשאול, הן בהנפקה הראשונית והן בהנפקות מאוחרות, יש לבצע בצורה קפדנית מזה הנהוג כיום ובמידת הצורך אף לכלול תשאול משטרתי.¹⁰⁶

במידה ויתברר לאחר תום הנפקת תעודות הזהות הביומטריות לכל אזרחי המדינה כי סכנת ההרכשות הכפולות אכן מתבררת כבעיה כבדת משקל, יש מקום לשקול הקמת מאגר ביומטרי לתמונות פנים בלבד.¹⁰⁷ תוקפן של התעודות בלאו הכי מוגבל, כך שיהא על המחזיקים בהן לחדשן.¹⁰⁸ משכך, הקמת המאגר בדיעבד לא תפגע ביעילותו שכן בעת החידוש יתגלה אם קיים כפל זהויות והדבר יועבר לחקירת משטרה, כך שהדבר עומד במבחן הזהירות המונעת.¹⁰⁹ מאגר זה אם נידרש לו, יהיה מאגר תמונות פנים באיכות פחותה. קיומו של מאגר זה אינו פוגעני כמאגר ביומטרי, שכן דליפתו לא תיצור נזק כה משמעותי.¹¹⁰ זאת ועוד, מאגרים מעין זה קיימים, חלקם בלא הסמכה

⁹⁹ ס' 10א לחוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים (תיקון מס' 1) ס"ח 434, 437-438. ¹⁰⁰ משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי I**, לעיל ה"ש 26, בעמ' 6; הרשות לניהול המאגר הביומטרי **הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 23, בעמ' 11. ¹⁰¹ מבקר המדינה **דוח שנתי**, לעיל ה"ש 47, בעמ' 72-1169. ¹⁰² הרשות לניהול המאגר הביומטרי **הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 23, בעמ' 94. ¹⁰³ ס' 6.3 לעתירה למתן צו על תנאי בעניין **ארד**, לעיל ה"ש 65; התנועה לזכויות דיגיטליות **ניתוח הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 31, בעמ' 90-91. ¹⁰⁴ הצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע (תיקון) – ביטול המאגר הביומטרי, התש"ף-2020, פ/1654/23; הצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע (תיקון) – ביטול המאגר הביומטרי, התשע"ה-2015, פ/1198/20. ¹⁰⁵ התנועה לזכויות דיגיטליות **ניתוח הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 31, בעמ' 72-73; טנא, לעיל ה"ש 9, בעמ' 451-452. ¹⁰⁶ מבקר המדינה **תיעוד לאומי ביומטרי - תקופת המבחן**, לעיל ה"ש 38, בעמ' 34-38. ¹⁰⁷ פרוטוקול ישיבה 4 של הוועדה המשותפת, לעיל ה"ש 6, בעמ' 26-30; נירה לאמעי רכלבסקי **מסמך רקע**, לעיל ה"ש 53, בעמ' 3. ¹⁰⁸ תקנה 3א(א)(1) לתקנות הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע (תיקון והוראת שעה) (תיקון) התשפ"ב-2022, ק"ת 3304. ¹⁰⁹ בג"ץ 466/07 **גלאון נ' היועץ המשפטי לממשלה**, סה(2) 44, פס' 34 לפסק הדין של השופט מלצר (2012). ¹¹⁰ פרוטוקול ישיבה 8 של הוועדה המשותפת - פנים ומדע, לעיל ה"ש 64, בעמ' 5-11; התנועה לזכויות דיגיטליות **ניתוח הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 31, בעמ' 10.

וחלקם בניגוד לחוק,¹¹¹ אצל מספר רשויות שלטוניות.¹¹² כמו כן, בשונה מנתונים ביומטריים באיכות מלאה, תמונות מסוג זה אכן מצויות ברשת וקלות להשגה, אך אפשרויות השימושים בהן פחותות.¹¹³ משמעות הדבר שהפגיעה בפרטיות אינה כה משמעותית כמאגר ביומטרי באיכות מלאה. במידה ויוקם מאגר זה, יש לבנותו בצורה מבוזרת, מבלי מתן גישה עצמאית לאיש.¹¹⁴

---

¹¹¹ הממונה על היישומים הביומטריים דו"ח הממונה על היישומים הביומטריים 12 (2022).
¹¹² רועי גולדשמיט **אמצעי זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ושמירת המידע הביומטרי במאגרי מידע ממשלתיים – מסמך עדכון**, לעיל ה"ש 77, בעמ' 6-8; משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי I**, לעיל ה"ש 26, בעמ' 27-28.
¹¹³ התנועה לזכויות דיגיטליות **ניתוח הדו"ח המסכם**, לעיל ה"ש 31, בעמ' 10.
¹¹⁴ Adi Shamir, *How to Share a Secret*, 22 COMMUNICATIONS OF THE ACM 612 (1979).

סיכום

המאגר הביומטרי הוקם תוך כריכתו עם פרויקט התעודות החכמות שקידמה רשות האוכלוסין. מאגרים בהיקף ובצורה כמו המאגר הנידון נדירים מאד בדמוקרטיה המערבית, ובחלקן אף בוטלו ניסיונות להקמת מאגרים דוגמתו. בראשית הליך העברת החוק הייתה מטרתו מעורפלת. עקב המאבק שהובילו מספר מומחים כנגד הקמתו, עוכבה הקמתו והיא נקבעה כפיילוט. עם זאת, גם לאחר סיומו של הפיילוט ואף לאחר שצומצם בחוק היקפו של המאגר, לא הוברר כראוי כי תכליתו מצדיקה את הפגיעה הקשה בפרטיות האזרחים ואת הסכנות הקשות שנלוות אל הקמתו. כמו כן, ישנן חלופות רבות המגשימות את התכלית בצורה טובה ותוך פגיעה פחותה בהרבה בזכות לפרטיות ומן הראוי לנקוט אחת מהן. בישראל קיימים מאגרים שונים שחוקיותם וחוקתיותם מוטלת בספק. ראוי יהיה לבחון בעתיד את עמידתם בפסקת ההגבלה לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

ביבליוגרפיה

מקורות ישראליים:

חקיקה:

- חוק- יסוד: כבוד האדם וחירותו.
- חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה- 1965.
- חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.
- חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע, התש"ע-2009.
- תקנות הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע (תיקון והוראת שעה) התשע"א-2011, ק"ת 334, 335-334.
- צו הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע (תקופת המבחן), התשע"א-2011, ק"ת 7025.

פסיקה:

- בג"ץ 2056-04 מועצת הכפר בית סוריק נ' ממשלת ישראל, פ"ד נח(5) 807 (2004).
- בג"ץ 7052/03 עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' שר הפנים, סא(2) 202 (2006).
- בג"ץ 466/07 גלאון נ' היועץ המשפטי לממשלה, סה(2) 44 (2012).
- בג"ץ 1516/12 נהון נ' הכנסת (נבו) 23.7.2012.
- בש"פ 98/14 מדינת ישראל נ' פרינץ (נבו) 7.1.2014.
- בג"ץ 1946/17 זידאן נ' ממשלת ישראל (נבו) 12.7.2022.
- פ"ח (מחוזי ירושלים) 710/04 מדינת ישראל נ' אבו סנד (נבו) 31.1.2005.
- ת"פ (מחוזי ת"א) 26611-10-11 מדינת ישראל נ' שרון (נבו) 1.3.2012.

ספרים:

- מיכאל בירנהק [מרחב פרטי] הזכות לפרטיות בין משפט לטכנולוגיה (2010).

מאמרים:

- עומר טנא, "חוק המאגר הביומטרי: סיכונים והזדמנויות" המשפט יז(2) 421 (2013).
- קרין נהון, "קול פרטי: הפוליטיקה של המאגר הביומטרי" משפט, חברה ותרבות ב: מן הפרט אל הכלל פרטיות וחברת מעקב 271 (מיכאל בירנהק עורך 2019).

שונות:

- הצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע, התשס"ט-2008, ה"ח הממשלה 408.

- הצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע (תיקון – ביטול המאגר הביומטרי), התשע"ה–2015, פ/1198/20.
- הצעת חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע (תיקון – ביטול המאגר הביומטרי), התש"ף–2020, פ/1654/23.
- פרוטוקול ישיבה 1 של ועדה משותפת-פנים ומדע, הכנסת ה-18 (30.6.2009).
- פרוטוקול ישיבה 4 הועדה המשותפת-פנים ומדע, הכנסת ה-18 (12.7.2009).
- פרוטוקול ישיבה 8 של הועדה המשותפת-פנים ומדע, הכנסת ה-18 (23.7.2009).
- פרוטוקול ישיבה 4 של הועדה המשותפת- חוקה, חוק ומשפט, פנים, הגנת הסביבה והמדע והטכנולוגיה, הכנסת ה-20 (22.3.2016).
- פרוטוקול ישיבה 227 של ועדת חוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20 (7.11.2016).
- מבקר המדינה **דוח שנתי 61** (2010)
- מבקר המדינה **תיעוד לאומי ביומטרי- תקופת המבחן** (2015).
- הרשות לניהול המאגר הביומטרי **דו"ח מסכם לתקופת המבחן** (2015).
- התנועה לזכויות דיגיטליות **ניתוח הדו"ח המסכם לתקופת המבחן של הרשות לניהול המאגר הביומטרי** (גרסה 3.0, 2016)
- משרד הפנים והרשות לניהול **ביומטרי נחיצות המאגר הביומטרי פרק I: תופעת ההרכשות הכפולות וגניבת הזהויות** (2014).
- משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי II: מאגרים ביומטריים ומגמות עולמיות בתחום הביומטריה** (2014).
- משרד הפנים והרשות לניהול המאגר הביומטרי **נחיצות המאגר הביומטרי III: תהליך ותוצאות בחינת החלופות ברשות לניהול המאגר הביומטרי** (2015).
- הרשות למשפט, טכנולוגיה ומידע **דו"ח שנתי לשנת 2009** (2009).
- הרשות למשפט טכנולוגיה ומידע **דו"ח לשנת 2011** (2011).
- הממונה על היישומים הביומטריים **דו"ח הממונה על היישומים הביומטריים** (2022).
- רועי גולדשמיט **אמצעי זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ושמירת המידע הביומטרי במאגרי מידע ממשלתיים – מסמך עדכון** (הכנסת מרכז מחקר ומידע 2014).
- התנועה לזכויות דיגיטליות ופרטיות ישראל **סיכום תקופת הבחינה הנוספת לפי הוראת שעה** (2020)
- עתירה למתן צו על תנאי בבג"ץ 1516/12 **נהון נ' הכנסת** (נבו 23.7.2012).
- עתירה למתן צו על תנאי בבג"ץ 2780/17 **ארד נ' הכנסת** (12.7.2022).
- נירה לאמערי רכלבסקי **מסמך רקע לקראת דיון של ועדת הכנסת המשותפת וועדת הכנסת המשותפת ליישומים ביומטריים לפי חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים** (2016).
- מכתב מהאגודה לזכויות האזרח בישראל לראובן ריבלין, יושב ראש הכנסת, בחינה מחדש והליך נאות בדיוני הכנסת על הצעת חוק "המאגר הביומטרי" (10.7.2009).

- ניצן נוריאל "מי מפחד מהמאגר הביומטרי?" (23.7.2013) <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4408328,00.html>

מקורות לועזיים:

חקיקה:

- Council Regulation (EC) No 2725/2000, 2000 O.J. (L 344) 1
- Council Decision (EU) 2007/533/JHA, 2007 O.J. (L 205) 63, 84
- Council Regulation (EU) 603/2013, 2013 O.J. (L180) 1
- REAL ID Act of 2005, Pub. L. No. 109-13, 119 Stat. 302
- .National Registration Act, (1939) 2 & 3 Geo. 6 c. 91
- National Registration Act, (1952) vol 504 c. 163
- .Identity Cards Act, (2006) C. 15 (UK)
- .Identity Documents Act (2010) C. 40 (UK)

פסיקה:

- S. and Marper v. United Kingdom, App no. 30562/04 and 30566/04, Eur. H.r. .dec. (2008)
- Willcock V. Muckle [1951] 2 KB. 844 (CA)

ספרים:

- PAUL DE HERT, KOEN CHRISTIANEN, PROGRESS REPORT ON THE APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF CONVENTION 108 TO THE COLLECTION AND .PROCESSING OF BIOMETRIC DATA (2013)
- EDWARD HIGGS, IDENTIFYING THE ENGLISH: A HISTORY OF PERSONAL .IDENTIFICATION 1500 TO THE PRESENT (2011)
- WILLIAM STALLING & LAWRIE BROWN, COMPUTER SECURITY PRINCIPLES AND .PRACTICE 73 (Second Edition 2012)

מאמרים:

- Lauren D. Adkins, *Biometrics: Weighing Convenience and National Security .Against Your Privacy*, 13 MICH. TELECOMM. TECH. L. REV. 541 (2007)
- Brendan Van Alsenoy, Danny De Cock, *Due processing of personal data in .eGovernment?* 3 DUD • DATENSCHUTZ UND DATENSICHERHEIT, 178 (2008)

- Roy Bijon, *A Case Against Biometric National Identification Systems (NIDS): "Trading-Off" Privacy Without Getting Security"* WINDSOR REVIEW OF LEGAL AND SOCIAL ISSUES 45 (2005) •
- Achraf Farraj, *Refugees And The Biometric Future: The Impact Of Biometrics On Refugees And Asylum Seekers*, 42 COLUM. HUMAN RIGHTS L. REV. 891 (2011) •
- Haley Hoff, *Get Real: Implications And Impositions Of The Real Id Act Of 2005 On Vulnerable Individuals And States*, 68 CATH. U.L. REV. 379 (2019) •
- Anil K Jain, Ajay Kumar, *Biometrics of Next Generation: an Overview*, SECOND GENERATION BIOMETRICS: THE ETHICAL, LEGAL AND SOCIAL CONTEXT 49 (Mordini, Emilio, Tzovaras, Dimitros eds, 2010) •
- Arfan Khan, *identity card: the final nail in the coffin of civil liberties?* J. Crim. L. 70(2), 139 (2006) •
- Daniel Neyland, *Who's Who?: The Biometric Future and the Politics of Identity*, 6 EUR. J. CRIMINOLOGY 135, 142-146 (2009) •
- Karen McGregor Richmond, *Human Rights Compatibility of Biometric Data Retention on Shared UK Databases*, 7 CRIM. L. REV. 545 (2022) •
- .Adi Shamir, *How to Share a Secret*, 22 COMMUNICATIONS OF THE ACM 612 (1979) •
- John D. Woodward, *Biometric Scanning, Law & Policy: Identifying the Concerns—Drafting the Biometric Blueprint*, 59 U PITT. L. REV. 97 (1997) •

שונות:

- Congress of Library Law The Research Center, Legal Global, "Biometric Data Retention for Passport Applicants and Holders", March 2014, Report for the U.S Department of State •
- Conservative Liberal Democrat coalition negotiations Agreements reached 11 May 2010 •
- .No2id: Stop The Database State, <https://www.no2id.net> •